

הלכות מלוה ולוה

יש בכללן שתיים עשרה מצוות ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומך; (ב) שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון לבעליו, בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני, בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל פלים שעושין בהן אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, לא יעיד ביניהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוות לו ברבית. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מלוה ולוה פרק א

א. מצוות עשה להלוות לעניי ישראל, שנאמר "אם-כסף תלוה את-עמי, את-העני עמך" (שמות כב, כד): יכול רשות, תלמוד לומר "העבט, תעביטנו . . ." (דברים טו, ח). ומצוה זו, גדולה מן הצדקה על העני השואל שזה כבר נצרך לשאל, וזה עדין לא הגיע למדה זו. והתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני, שנאמר "ורעה עינך באחיק האביון . . ." (דברים טו, ט).

ב. כל הנוגש את העני, והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו עובר בלא תעשה, שנאמר "לא-תהיה לו, כנשה" (שמות כב, כד). ומצוות עשה לנגש את הנכרי, ולהצטר לו שנאמר "את-הנכרי, תגש" (דברים טו, ג): מפי השמועה למדו, שזו מצוות עשה.

ג. אסור לאדם להראות לבעל חובו, בזמן שיודע שאין לו, אפלו לעבר לפניו: שלא יפחידו או יכלימו, אף על פי שאינו תובעו; ואין צריך לומר, אם תבעו. וכשם שאסור לזה לתבע כן אסור ללוה לכבש ממון חברו שפידו ולומר לו לך ושוב, והוא יש לו: שנאמר "אל-תאמר לרעה, לך ושוב" (משלי ג, כח).

ד. וכן אסור ללוה לקח ההלואה, ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה, עד שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה, אף על פי שהמלוה עשיר גדול. ועושה זה רשע הוא, שנאמר "לוה רשע, ולא ישלם" (תהילים לז, כא). וצווי חכמים, יהי ממון חברך חביב עליך כש שלך.

ה. כשיתבע המלוה הלואתו אף על פי שהוא עשיר, והלוה דחוק וטרוד במזונות אין מרחמין בדין, אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין שימצאו לו. ואם לא הספיקו המטלטלין גובין מן הקרקע, אחר שמחרימין על מי שיש לו מטלטלין או מי שידע לו מטלטלין, ולא יביאם לבית דין. וגובין מכל קרקע שיש לו: אף על פי שהיא משעבדת לכתבת אשתו, או לבעל חוב שקדם גובין לזה; ואם יבוא הראשון ויטרף, ויטרף.

ו. טען הלוה שמטלטלין אלו שבידי אינן שלי, אלא פקדון הם בידי, או שכורין, או שאולין אין שומעין לו: אלא או יביא ראיה, או יגבה מהן בעל חובו.

ז. אין בעל חוב גובה לא מכסות אשתו ובניו שללוה, ולא

מִבְּגָדִים צְבוּעִים שֶׁצָּבְעָן לַשָּׁמֶן, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא לְבָשׁוּ
אוֹתָן, וְלֹא מִסְנָדִלִּים חֲדָשִׁים שֶׁלְקָחָן לַשָּׁמֶן; אֲלֹא הָרִי אֵלָיו
שְׁלָהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים, בְּכָלִי הַחֹל. אָבֵל בְּגָדֵי הַשַּׁבָּת
וְהַמוֹעֵד, גֹּבֶה אוֹתָן בְּעַל חוֹב; וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיוּ בָּהֶן
טַבְּעוֹת, וַחֲלִי זֶהב אוֹ כֶּסֶף שֶׁהִכֵּל לְבַעַל חוֹבוֹ.

ח. הָיוּ לוֹ מִטְּלָטְלִין אוֹ קֶרֶקַע, וְהָרִי עָלָיו שְׁטָרֵי חוֹבוֹת
לַגֹּוִיִּם, וְאָמַר הָרִי כָּל נִכְסֵי מִשְׁעַבְדִּין לַגֹּוִיִּם, וְאִם יִטְלוּ אוֹתָן
הַיִּשְׂרָאֵלִיִּם בְּחוּבָם, יֵאָסְרוּ אוֹתֵי הַגֹּוִיִּם בְּחוּבָן, וְאִהְיָ בְּשִׁבְיָהּ
הוֹרוּ רַבּוֹתֵי שְׂאִין שׁוֹמְעִין לוֹ, וַיִּגְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִיִּם; וְכִשְׁיָבוּאוּ
הַגֹּוִיִּם וַיֵּאָסְרוּהוּ, הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מִצִּוִּין לַפְּדוֹתוֹ.

ט. מִסְדָּרִין לְבַעַל חוֹב, כְּדָרֶךְ שְׁמִסְדָּרִין בְּעֶרְכִּין. פִּיצֵד: אוֹמְרִין
לְלוֹוֶה הֵבֵא כָּל הַמִּטְּלָטְלִין שֵׁישׁ לָךְ, וְלֹא תִנִּיחַ אֶפְלוֹ מַחַט אַחַת.
וְנוֹתְנִין לוֹ מִן הַכֶּל, מִזֹּון שְׁלוֹשִׁים יוֹם. וְכִסּוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ,
מִכִּסּוֹת הָרְאוּיָה לוֹ; לֹא שִׁילְבֵּשׁ בְּגָדֵי מָשִׁי אוֹ מִצְנָפֶת זְהוּבָה,
אֲלֹא מַעֲבִירִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, וְנוֹתְנִין לוֹ כִּסּוֹת הָרְאוּיָה לוֹ לְשְׁנַיִם
עָשָׂר חֲדָשׁ. וּמָטָה לֵיִשֵּׁב עָלֶיהָ, וּמָטָה וּמִצָּע הָרְאוּיִין לוֹ לֵישֵׁן
עָלֶיהֶם; וְאִם הָיָה עָנִי, מָטָה וּמִפֶּץ לֵישֵׁן עָלָיו. וְאִין נוֹתְנִין כָּלִים
כִּאֲלוֹ לְאַשְׁתּוֹ וּבָנָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְוִנוֹתָם. וְנוֹתְנִין לוֹ
סְנִידָלָיו וְתַפְּלָיו.

י. הָיָה אִמֶּן נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כָּלִי אֲמָנוֹת, מִכָּל מִין וּמִין: כַּגֹּון
שֶׁהָיָה חֲרָשׁ נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעֲצָדִין, וּשְׁתֵּי מְגִירוֹת. הָיָה לוֹ מִין
אֶחָד מְרָבָה, וּמִין אֶחָד מוֹעֵט נוֹתְנִין לוֹ שְׁנַיִם מִן הַמְרָבָה, וְכָל
שֵׁישׁ לוֹ מִן הַמוֹעֵט; וְאִין לוֹקָחִין לוֹ כָּלִים מִדְּמֵי הַמְרָבָה.

יא. הָיָה אֶכֶר אוֹ חֶמֶר, אִין נוֹתְנִין לוֹ לֹא צֶמֶדוֹ וְלֹא חֲמוֹרוֹ;
וְכֵן אִם הָיָה סֶפֶן, אִין נוֹתְנִין לוֹ סְפִינָתוֹ: אֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ
מִזְוִנוֹת אֲלֹא מֵאֵלָיו. אִין אֵלָיו כָּלִים, אֲלֹא נִכְסִים; וַיִּמְכְּרוּ עִם
שְׂאֵר הַמִּטְּלָטְלִין בְּבֵית דִּין, וַיִּנְתְּנוּ לְבַעַל חוֹבוֹ.

יב. מְלוֹוֶה שָׁבָא לְהַפְרֵעַ שְׁלֹא בִפְנֵי הַלוֹוֶה, כַּגֹּון שֶׁהָיָה הַלוֹוֶה
בְּמִדִּינָה רְחוֹקָה, וְתַפְסָה הָאִשָּׁה מִטְּלָטְלִין מִנְכָּסֵי הַבַּעַל, כְּדִי
שְׁתַּזוֹן מֵהֶן מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדָהּ, וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב: שְׂאֶפְלוֹ
הָיָה בַּעֲלָהּ עוֹמֵד לֹא הָיָה יָכוֹל לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, עַד שִׁיַּפְרֵעַ
כָּל חוֹבוֹ.